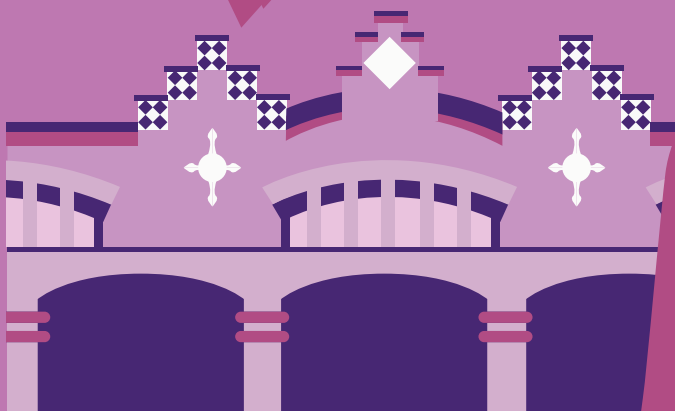

Les veus del Museu

GUIA DIDÀCTICA

Ajuntament
de Tortosa

Museu de Tortosa
INICIACIÓ I EVOLUCIÓ DE LES TERRES DE LEBRE

Diputació Tarragona

Les veus del Museu

GUIA DIDÀCTICA

Conceptualització i redacció de textos: Núria Estivill

Disseny gràfic i il·lustració: Vèrtex Comunicació

Índex

1	PRESENTACIÓ	4
2	ELEMENTS CURRICULARS.....	5
3	ORIENTACIONS PEDAGÒGIQUES.....	8
4	SOLUCIONARI.....	9
5	ACTIVITAT D'AMPLIACIÓ.....	10
6	BIBLIOGRAFIA.....	12

**“La història de les dones
ha estat escrita per homes”**

Simone de Beauvoir

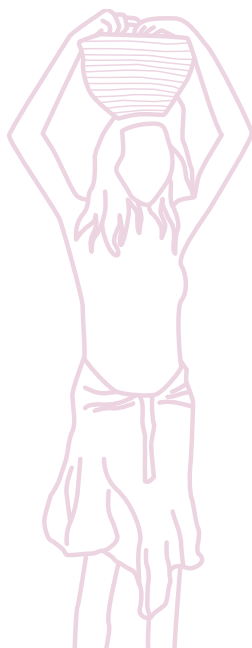
Presentació

L'arqueologia, així com l'antropologia i la prehistòria com a ciència, han contribuït durant anys a justificar les desigualtats entre sexes, considerant les dones éssers inferiors que no han exercit cap funció en l'evolució tècnica i cultural de la humanitat. Aquest tracte diferencial ve motivat per la realitat de l'època en què van néixer aquestes disciplines, el segle XIX. En aquell moment, els estudiosos, només homes, van dur a terme treballs totalment androcèntrics que reproduïen en les societats objecte del seu estudi, el model patriarcal de l'època.

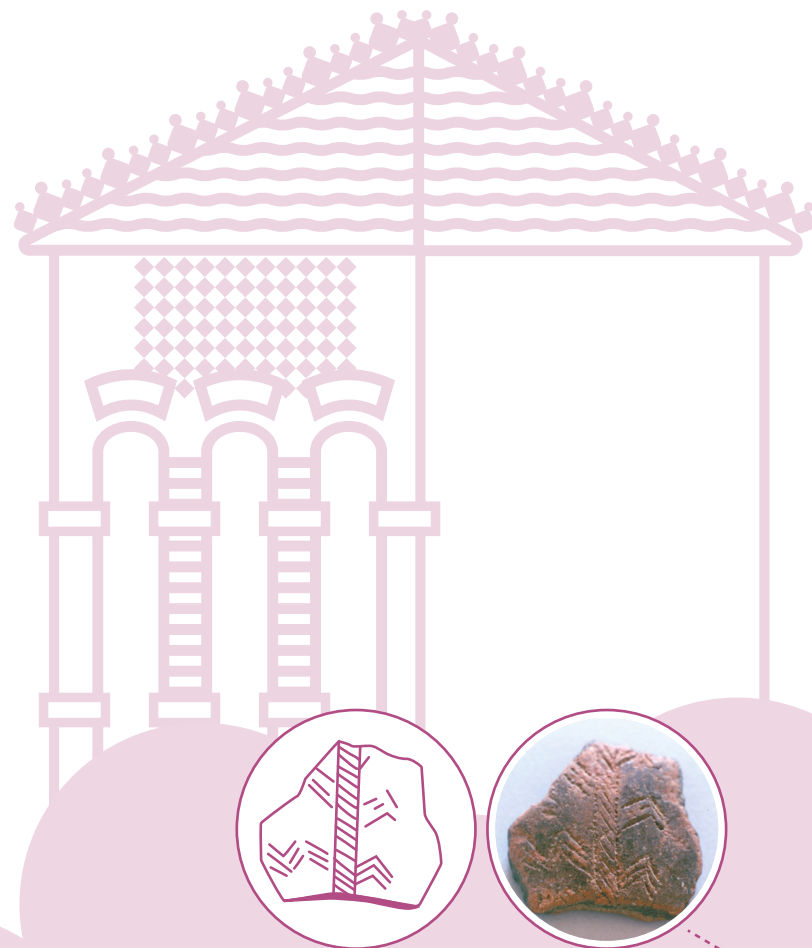
No serà fins als anys setanta del segle passat, quan apareixeran a escena un grup d'investigadores feministes: Adrienne L. Zilhman, Margaret W. Conkey, Janet Spector o Joan M. Gero. Elles seran les primeres en qüestionar l'androcentrisme d'aquells treballs i intentaran trobar l'origen de les desigualtats entre sexes en contextes sociohistòrics, així com donar visibilitat als descobriments associats a la cultura material de les dones.

Aquest moviment, conegut com a **arqueologia de gènere**, analitza les relacions humanes de les societats del passat posant èmfasi en les relacions de poder entre sexes¹.

Amb aquesta activitat *Les veus del Museu* volem donar visibilitat a les nostres protagonistes, les dones del Museu de Tortosa. Elles són Ulls de Rabosa, Tro, Balkeuni i Pòrcia Eufrosine, i les coneixerem a través del patrimoni històric-artístic i cultural ebrenc, amb l'objectiu que l'alumnat prengui consciència dels estereotips de gènere existents en la interpretació de la prehistòria i la història, així com de la importància de la conservació de la cultura material per a conèixer el nostre passat.

¹ SÁNCHEZ, M. 2022, Prehistoria de mujeres, Barcelona, Ed. Destino.

Fragment de ceràmica cardial neolítica. Cova del Vidre.
Decoració antropomorfa d'una figura femenina donant a llum.
Museu de Tortosa

Elements curriculars

2.1 Objectius i sabers

Objectius

- Conèixer el paper de les dones a la prehistòria i a l'edat antiga a través del patrimoni històric-artístic i cultural ebrenc.
- Prendre consciència dels estereotips de gènere existents en la interpretació de la història.
- Valorar la conservació de la cultura material com a element per a descobrir el nostre passat.

Sabers

Societats i territoris

- Cronologia i temps històric
- Origen de la humanitat
- Primeres civilitzacions
- Població, territori i recursos
- Les persones invisibilitzades de la història
- Evolució de les expressions artístiques i culturals
- Igualtat de gènere

2.2 Competències específiques i criteris d'avaluació

Competències específiques

Competència 6: Interpretar els processos que han conformat les societats actuals en la seva diversitat i riquesa a partir de l'anàlisi de perspectives i mirades diverses per formar-se un criteri propi fonamentat i comprometre's en la defensa dels drets humans, la llibertat i la igualtat davant les situacions d'injustícia i discriminació.

Competència 7: Identificar els fonaments que sostenen les identitats personals i col·lectives des d'una perspectiva intercultural, respectant els sentiments de pertinença, i valorar les diverses manifestacions culturals i artístiques i el patrimoni material i immaterial per contribuir a la cohesió social i als valors que emanen d'una ciutadania europea responsable i solidària.

Competència 8: Analitzar les formes de vida i els fets i fenòmens socials, passats i presents, des de la perspectiva de gènere, i comprometre's en la igualtat d'oportunitats, la participació efectiva i la responsabilitat compartida de totes les persones en la societat i l'entorn, superar estereotips i rebutjar qualsevol forma de discriminació i violència

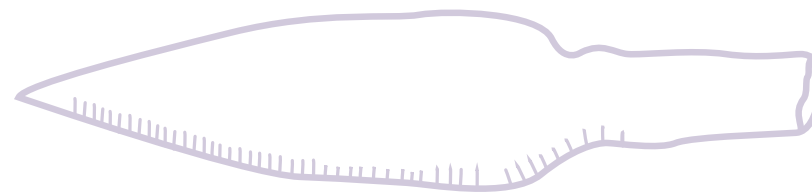
Criteris d'avaluació

6.1 Explicar els trets definitoris d'algunes civilitzacions històriques, identificar elements de canvi i continuïtat en les formes de vida i subsistència i en l'organització de la societat i reconèixer aspectes significatius de la seva aportació a la cultura universal.

6.3 Identificar els col·lectius que han estat sotmesos, silenciats i invisibilitzats al llarg de la història fins al present i destacar les diferents perspectives i aportacions.

7.4 Valorar, protegir i conservar alguns elements del patrimoni artístic, històric i cultural, material i immaterial, com a fonament de les diverses identitats col·lectives i de la cohesió social i com a gaudi dels pobles.

8.4 Prendre consciència de les causes que han relegat les dones a un rol secundari al llarg de la història i emprendre accions per valorar, dignificar i visibilitzar determinades aportacions com a font de riquesa per a tothom

3

Orientacions pedagògiques

Grups:

Grup classe d'un màxim de vint-i-cinc alumnes

Curs:

1r d'ESO

Temporització:

1 hora.
(1 hora més si es realitza l'activitat d'ampliació)

Material:

- Fitxa d'activitat de l'alumne.
- Llapis o bolígraf.
- Opcional: mòbil per escoltar l'audioguia.

Espai:

És important que l'alumnat es distribueixi pels diferents àmbits del museu a l'hora de cercar la informació relacionada amb cada una de les protagonistes. Els professors poden indicar, si ho consideren necessari, on trobar la informació referent a cada dona. No cal seguir l'ordre numèric de les pistes per a resoldre l'activitat.

Personatges:

Ulls de Rabosa, Tro i Balkeuni són personatges ficticis que han estat creats a partir de la cultura material d'alguns assentaments de les Terres de l'Ebre. L'única dona documentada al museu és Pòrcia Eufrosine.

ULLS DE RABOSA: Adolescent paleolítica que passava temporades a la Cova Mallada del Perelló.

TRO: Anciana neolítica que habitava a la Cova del Vidre, situada al terme municipal de Roquetes.

BALKEUNI: Nena ibera que residia al poblat situat al costat de la necròpolis de Mianes, a Santa Bàrbara.

PÒRCIA EUFRÒSINE: Dona en edat adulta que vivia a la ciutat de Dertosa.

PÒRCIA EUFRÒSINE

TRO

BALKEUNI

ULLS DE RABOSA

4

Solucionari

1 Sílex:

Mineral utilitzat habitualment per a la fabricació d'eines durant el paleolític i el neolític

2 Gratador:

Eina utilitzada per a la neteja de pells amb l'objectiu de treure les restes superficials de carn o vísceres.

3 Poliment o pedra polida:

Tècnica de fabricació d'eines basada en el fregament. Té per objectiu eliminar les irregularitats de la superfície.

4 Cardium:

Mol·lusc de closca convexa, format per dues valves recorregudes per costelles radials, a partir de les quals s'obtenen decoracions en aplicar la valva sobre el fang encara humit.

5 Fusaiola:

Estri de terrissa que es col·loca a l'extrem inferior del fus per a convertir en fil el pelatge d'alguns animals o determinades fibres vegetals.

6 Fíbula:

Peça metàl·lica utilitzada per a la subjecció dels vestits.

7 Àmfora:

Recipient de ceràmica utilitzat per al transport de mercaderies.

8 Corbita:

Embarcació mercant, freqüent als ports mitjans de la Mediterrània a la segona meitat del segle II dC i a la primera del III.

Activitat d'ampliació

Les veus del Museu té per objectiu trencar els estereotips de gènere existents en la interpretació de la prehistòria i la història. És per aquest motiu que es recomana completar l'activitat principal amb un debat al voltant de l'origen de les desigualtats entre gèneres.

Aquest debat es pot dur a terme en finalitzar l'activitat principal a l'aula pedagògica del museu, prèvia reserva o bé a l'aula ordinària.

Aquests són alguns dels temes entorn als quals pot girar el debat:

- L'associació històrica de tasques denominades com a secundàries al sexe femení.
- La dona com a membre inactiu de la societat.
- La dona com a objecte sexual.

Per a dinamitzar el debat es poden mostrar les següents imatges i contextualitzar-les. Es demanarà a l'alumnat que observin la manera en què s'ha representat la dona a la prehistòria i què ha suposat aquesta representació per al desenvolupament i la transmissió dels rols de gènere.

Al llarg del debat es poden anar introduint els següents termes:

ANDROCENTRISME

- Visió del món des d'un punt de vista masculí.

FEMINISME

- Moviment social que neix a la segona meitat del s.XIX, amb l'objectiu defensar els drets de les dones per tal d'aconseguir la igualtat política, econòmica i jurídica en relació als homes.

PATRIARCAT

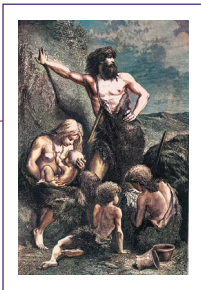
- Forma d'organització social que dona el màxim poder als homes en detriment de les dones.

ARQUEOLOGIA DE GÈNERE

- És una branca de l'arqueologia que estudia la construcció social d'identitats i de relacions humanes, i que qüestiona la interpretació del passat des d'una òptica masculina.

DIVISIÓ SEXUAL DEL TREBALL

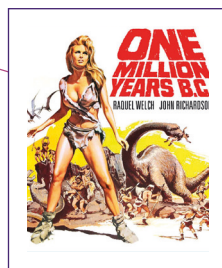
- Assignar tasques en funció del sexe d'una persona.

Fotografia 1

A FAMILY IN THE STONE AGE (Una família al paleolític)

Aquesta és una de les trenta composicions que va crear Émile Bayard per a il·lustrar el llibre *Primitive Man* de Louis Figuier, publicat el 1870. *A family in the stone age* deixa molt clar quina és la interpretació que ambdós autors fan d'aquest període. Podem observar com la figura masculina ocupa el centre de la imatge amb un posat triomfador, alhora que se situa per damunt de la resta de membres de la seva família. La dona, a la meitat inferior de la composició, alleta el seu fill, dedicada exclusivament a la maternitat.

Fotografia 2

ONE MILLION YEARS B.C. (Fa un milió d'anys)

Aquest és el cartell de la pel·lícula *One million years B.C.*, dirigida per Don Chaffey l'any 1966. El film basa el seu argument en la lluita entre clans en un entorn prehistòric, però al cartell només hi apareix la seva protagonista femenina, interpretada per Rachel Welch, que vesteix un simple biquini i té un posat força sensual, no és d'estranyar per tant, que la pel·lícula convertís l'actriu en una icona sexual de l'època.

Fotografia 3

ELS PICAPEDRA

Aquesta imatge correspon a la sèrie de dibuixos animats Els Picapedra que es va començar a emetre als EUA l'any 1960. La sèrie va ser traduïda a vint-i-dos llengües i projectada a més de vuitanta països. Les seves protagonistes, Vilma Picapedra i Betty Màrmol, són dones boniques i llestes, que tenen cura de la llar i dels fills. Per contra, els seus marits són homes amb un físic corrent, sovint maldestres, poc intel·ligents i mancats de formes. Aquesta sèrie va contribuir a transmetre estereotips de gènere relacionats amb la bellesa de la dona i la maternitat. Les dones com a mares o com objectes sexuals, sense capacitat d'intervenció.

La identificació de les dones amb la maternitat ha estat la base sobre la qual s'ha justificat la divisió sexual del treball, tal com defensen algunes antropòlogues i sociòlogues feministes, que apunten que els rols de gènere són fruit de l'organització social sexista. Aquesta opinió és encara avui rebutjada per determinats sectors de la biologia, que basen les seves teories en l'existència de diferències biològiques que determinen les conductes d'homes i dones. A banda d'aquesta qüestió, cal destacar un problema de rerefons, el valor que s'ha donat a les activitats femenines, que s'han entès com a secundàries.

Bibliografia

SÁNCHEZ, Marga. (2022). *Prehistoria de mujeres*. Barcelona. Editorial Destino.

PATOU-MATHIS, Marylène. (2021). *El hombre prehistórico es también una mujer*. Barcelona. Editorial Lumen.

VIÑAS, Ramon et al. (2016). *Actes de les I Jornades d'Arqueologia de les Terres de l'Ebre*. Vol I. Tortosa, Serveis Territorials de Cultura a les Terres de l'Ebre.

LILLO, M. (2014). *La imagen de la mujer en el arte prehistórico del arco mediterráneo de la Península Ibérica*. Tesis doctoral. Universitat d'Alacant.

SANTACANA, J. i REVILLA V. (2015). *Catalunya Romana*. Barcelona. Rafel Dalmau, Editor.

**Les veus
del Museu**
GUIA DIDÀCTICA

Museu de **Tortosa**

